

1794 Nr. 4 ba identisch mit 4^c
" 4 bb " " 4^d
" 4 f ist fälschlich hinter 4 g ein-
gebunden.

1795

1. Hommel, Christianus Gellius; Ord. juris Dni - - - Documens:
Lectori benevole s. p. dicit. (ad Reputacionem Frederici Alberti
Schmittii inserta) Exponitur quaedam de jure ecclesiae
religiosae singulariter in mutuo.
2. Klugsch, Joannes Georgius Cordus: Altera philosophica scripturae
interpretatio, quam commendavit Kunkius, admittit perit
in explicando H. T.
3. Klugschius, Inventus Professor Christianus: De lege commissoria
speciatim de prescriptione actionis ex ca. datae
4. Holtenauer, Inventus Fredericus: De judiciis, a quibus et ad quae
procurari licet in terra Electori Saxoniae subjectis.
5. Stuebel, Christophorus Cordus: De iustitia p. pecuniam capi-
tationem, quae in Saxonia obtinet.
6. Stuebel, [Stuebel.], Christophorus Cordus: De jure literarum
illegitimarum succedendi in sectantibus bonorum patronum
secundum Saxoniae leges, artem patriciam, et usum fori
Saxonici.

6 ba Tidius

6 bb Tidius

6 c Tidius - Neumann

6 d Tidius - Seeburg

7. Triller, Carolus Fredericus: Observationum de paucis
 illarumque finibus ex placitis juris naturae recto
 aeternandis specimen 6.
8. Wormdorffius, Theobaldus: Ord. jur. . . . Decanus: Lectori
 benevole salutem (et deputationem in ang. Inest: Frederici
 Pfaffenhameri iuvit.)
9. Wormdorffius, Theobaldus: Ord. jur. . . . Decanus: (et
 deputationem in ang. Cor. Selom. Zachariae iuvit.)
10. Wormdorffius, Theobaldus: Dissertationes, sive quae disquisitiones: de
 ex legibus Saxonicis, fructus industriales maxima labore
 parte peracta, semper supernaturalis carent?
11. Wiersandus, Georgius Stephanus: De ritu jurandi manu saltata
 vel pectori imposita.
12. Wiersandus, Georgius Stephanus: Quaedam forensis quaedam
 Pocalis contractus a feminis facta ut valida.
13. Zachariae, Carolus Selomus: Origines comitiarum, quae in
 imperio sacro Romano-Germanico celebrantur.

1te Charitatus 1^{aa} Boehmer

1796.

1. Hummelin, Christianus Godefrid : De poene ejus, quae ex
mandato est jura deliquit. 1° Kreyzig - 1° Kreyzig
- 1° Kreyzig 1° Kreyzig 1° Kreyzig 1° Kreyzig
- 2^a Thalitzger, James Augustus Hieronymus : De subordinatione
- 2^a Observationes: Locus in principiis juri Saxoniae
Tilms-Lindenbergl
3. Wiesandis, Georgii Stephanus : Ord. jus Vocamus : Sec.
tori Senatus salubri (ad Disputationem in aequ. Conti
Godefridus Bruchii in Ital.)
4. Wiesandis, Georgii Stephanus : Disceptationes juris
5. Wiesandis, Georgii Stephanus : De usu et effectibus juri jurandi
purgatorii (1797) Boehmerus, Georgii Antonii : De plantis
denat. elphis praesertim a Cavanilles dispositis.
1797. A. L. Hoffmann
- Freyerich, Fridericus Christophorus : De jure sociorum
orientalis armatae contra Anglos.
2. Kluegel, Augustus Gouffier : Collegii juris ex Vocamus :
l. l. d. (ad Disputationem in aequ. Godefridus Bruchii. Charitatus.
Freyerich in Ital.) Tract: Index verborum patris
- 2^a Kluegel
2^a Kreyzig - Rennet

3. Zachariæ, Carolus Solonus : Anatus infamie a facto
sive acquiescenti sive retinente prohibentur?

4. Zachariæ, Carolus Solonus : De Libertate Romano et civi
Sabinus Germanicus abim concessa.

DE
VERISIMILLIMA LIBRVM IONAE INTER-
PRETANDI RATIONE.

DISPUTATIO POSTERIOR

QVAM

EX AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM ORDINIS AVCTORITATE

PRAESIDE

HENRICO CHRISTOPHORO
GRIESSDORFIO

AA. LL. M. ET PHILOSOPHIAE DOCTORE

HORIS POMERIDIANIS

ERVDITORVM EXAMINI PVBLICO SVBICIT

RESPONDENS

CONRADVS THEODORVS GRVENDLERVS

IUR. VTR. STD.

VITEBERGAE,
LITERIS TZSCHIEDRICHII.

VERISIMILIMA LIBRYM IONAE INTER
PRETANDI RATIONE

DISSECTIO POSTERIOR

EX AMPLISSIMO FUNDAMENTO SCIENTIAE ANTIQVITATE

REASIDE

HENRICO CHRISTOPHORO
GRIESSDORFIO

A. M. D. C. C. C. ET PHILosophiae DOCTORE

HONORIS PROMERITO

EXAMINATO ET PUBLICO SUFFICIO

RESPONDENS

CONRADVS THEODORVS BREYDENBERGVS

IMP. SUFFICIO

VITENBERGAE

LITTERIS THEODORICI

Difficultates supra indicatae, quae quosdam, vt fabulam in libro Ionae inuenirent, mouerunt: aliis de diuerso explicationis modo cogitandi studium iniecerunt; idque iam exemplis quibusdam illustrabimus. THADDAEVS V. S. R., librum Ionae rem vere gestam complecti, credere non dubitauit, a) eamque ita enarrat: Ionas, a Iona iussus, Niniuitas monere, vt sceleribus pristinis atque libidinibus remitterent nuncium, non paruit, sed nauem conscendit, qua fracta, incolumis modo quocunque seruatus est. Detractionis cum eum pernituisset, Niniuen profectus, eius ciues meliora edocuit: quorum moribus emendatis, tota ciuitas seruata est. Hac Niniuitarum emendatione minus contentus, quia dignitatem suam depressam putabat, propheta a Deo in viam reductus est. Qua quidem ratione admissa, pauca restant ad historiam veram referenda, plurimis ab hoc viro docto pro fictione habitis. At, hunc librum stilo poetico esse elaboratum, nobis persuadere haud possumus, vt iam in priori dissertatione b) admontuimus. Vbiq; res narratur planissime; deinde quaeri potest, quam ratione illa figmenta de pisce et de ricino nata sint? In traditione quauis veri quicquam fundamenti loco ponitur, quod variis variorum narrationibus vel auctum, vel minutum, vel transmutatum est, ita tamen, vt verum inde perluceat. Ionas quidem e naufragio liberatus dicitur, sed traditio etiam modum, quo seruatus est, definiuit singularem, quia non quiuis naufragus ope piscis liberatus esse dici potest. Eadem etiam ad ricinum referri debent. Nonnullae vero

D 2

explica-

a) *Sendungsgeschichte des Propheten Iona, kritisch untersucht und von Widersprüchen gereinigt*, Bonn 1786. b) §. 14.

explicationes eorum, qui statuunt, librum Ionae continere historiam, ita comparatae sunt, ut eae assumi minime possint. HERMANNUS VON DER HARDT, cuius explicationes quasdam supra ^{c)} consideravimus, etiam, EICHHORNIO teste, ^{d)} sub illo pisce *deuerforium*, in mari situm, intellexit, etsi tunc temporis nondum fuere deuerforia publica. BAHRDTIVS, Vir Famosissimus, ^{e)} Ionae in pisce commorationem triduum hac versione emolliuit: *Dreymal fuhr das Meerungeheuer mit ihm hinab zur Nacht des Abgrunds: und dreymal brachte es ihn wieder herauf ans Tageslicht, und das drittemahl warf es ihn an das Ufer.* Sed quis est, qui temeritatem huius interpretationis non videat? Haec est neque versio, neque circumlocutio. Propius ad verum videtur accedere ea, quam LESSIVS, Theologus summus, ^{f)} suppeditavit, opinio. Hic docuit, hanc narrationem generis narrandi, temporibus antiquissimis usitati, notas prae se ferre. At enim vero recentiori tempore de illis notis, tempora antiquissima sapientibus, vehementer disceptatum est, ^{g)} et, nisi nos omnia fallunt, genus dicendi historicum, quanto propius primis tempestatibus, tanto planius erat. Aliter res se habet, dum vetustas rerum, in facto positarum, imaginem illustrat, aliter, dum simpliciter narrat. Aliud est, figuras hieroglyphicas solvere, aliud meram historiam transcribere. Historia Ionae est mera narratio, ab omni ornatu aliena, propterea proprie intelligenda. E stilo veterum allegorico probari posse, illum pisces *Navium* cum piscis signo fuisse, LESSIVS arbitratur. Superfluum foret, ea, quae MICHAELIS, ^{h)} EICHHORNIVS, ⁱ⁾ GRIMMIVS ^{k)} huic sententiae opposuerunt,

c) §. 7. d) l. c. §. 375. e) in der kl. Bibel. f) von dem histor. Stil des hohen Alterth. Abb. 4. t. 1. p. 161. g) cf. §. 5. h) l. c. i) l. l. k) l. l.

fuere, hic repetere. Omnes vero hi viri consentiunt, non fieri solere, vt procella in mari orta, naus naui ita appropinquet, vt quem, in mare proiectum, recipere possit; nam verendum esse, ne frangatur: neque genus scribendi historicum allegoriam admittere adeo audacem. Sed neque grammaticam fauere huic interpretationi, illi rerum satis periti viri docuerunt, quia **וַיִּזְרַח** articulum **וַיִּזְרַח** praefixum non habet. Ex his, LESSIANAM minus aptam esse explicationem, clarissime apparet. Alio modo ex his difficultatibus semet GRIMMIVS expedire conatus est. Modum, quo rem totam animo suo proposuerit, paucis indicabimus. ^D Ionas ad proficiscendum Niniuen et adhortandos eius ciues ad vitam meliorem ineundam semet excitatum sensit. Attamen simul varias difficultates superandas, multos labores subeundos et hominum, omnibus sceleribus indulgentium, contumaciam metuendam, animo reuoluit: quae omnia, vt longum iter maritimum suscipiendam hunc internum impulsum fugeret, eum mouerunt. Qua in navigatione procella exorta ei metum incussit. Cum vero, vt fit subinde, anxietatem somnus sequeretur, Ionas in naui interiori obdormiuit. Meditatio de eo, quod ausus erat, somnium peperit, quod a cap. I, 6. ad Cap. III, 21. vsque describitur. Quibus admissis, Iohas a pisce non vere deglutitus, sed hoc somnianti accidere visum est. Nihilominus tamen hoc somnium eum promptum ad iter, quod Niniuen ducit, continuandum reddidit. Postquam illuc venerat, ad animum emendandum incolas adhortatus est, adiectis minis de vrbe, nisi eorum mores corrigerentur, interitura. Quibus minis euentu nequaquam respondente, Ionas succensuit. Denique, repetita de ea re cogitatione,

D 3

sibi

1) Ionas p. 61 sqq. 92 sqq.

sibi persuasit, suum iter Niniues civibus salutare fuisse, et sic animam turbatum sedavit. Huic explicationi, quamquam ingeniosae, multa opponi possunt. EICHHORNIVS, qui huius quoque opinionis mentionem iniecit, ostendit, ^{m)} ne vnam quidem somnii notam his locis inesse. Argumentum quidem praecipuum nititur Cap. I, 5. voce דרם dormiuit. Quia igitur Ionas dormiuisse dicitur, vir doctus putat, sequentia pro somnio esse habenda. At vero, quoties in oraculis diuinis somnia narrantur, toties fere additur vel יורלם vel נער' ⁿ⁾ ונער. ⁿ⁾ Nihil autem tale, nostro loco appositum, legimus. Neque res huic historiae minima inserta est, quae designet somnium. Omnia historice esse sumenda, ostendit etiam PIPER in Dissertatione, Historiam Ioniae a conatibus recentiorum vindicatam, silente: verum cum ne eam quidem dissertationem videndi nobis copia sit facta, eius summam indicare nequimus. HESSIVS ^{o)} proprie quidem hanc historiam interpretatus est. Existimat vero, eam esse *symbolicam*, i. e. talem, quae historiam, doctrinam et prophetiam vna contineat. Tunc videlicet, cum Israelitae cultu alienorum deorum poenam exilii mox subeun-

^{m)} l. l. ⁿ⁾ v. c. Gen. XXVIII, 12. Matth. I, 20. Vt auctor argumentum suum stabiliret, prouocauit inter cetera ad Gen. XXXII, 24. vbi Iacobi lucta cum Deo narratur. MICHAELIS, per somnium id factum esse, opinatur, et GRIMMIVS cum eo facit. Quoniam vero Moyses alibi historiam a somnio accurate distinguit, v. c. Gen. XXXVII, 8. 9. XL, 5. XLI, 1. dubium est, an h. l. narretur somnium. Huc accedit, etiam somnio non admissio, hunc locum intelligi posse, praefertim, si meminimus, saepius semet Deum ad hominum imbecillitatem demississe. Possimus tamen sumere, hic, vt Ies. VI, 1. describi visionem, vigilantiam oblatam, siquidem ea durante, Iacobi femur ita potuit commoueri, vt eius acetabulum luxaretur. ^{o)} *Gefebichte Iuda und Israels, Bd. I. Buch V. cap. 5.*

fubeundi mererentur, prophetasque nihili facerent, Ionas in idolo-
 laticam ciuitatem missus est. Cum vero Deo non pareret, a pisce
 deglutitus, postea tamen euomitus est in terram, quod miraculum ei
 quasi viam muniuit ad animos Niniuitarum. Nam huius rei nuntius
 ad regnum Assyriacum esse perlatus ac Ionae fidem fecisse apud Assy-
 rios, Hestio videtur. Ionam sua quasi sepultura per tres dies totidem-
 que noctes Niniuitis σημεῖον factum esse, ait. Porro adiecit: Eum,
 veritum, ne honorem prophetae, rerum, quas eceinerat, euentu ful-
 tum, perderet, a Deo instructum esse, seruationi populi, a vero
 Deo alieni, condonandam gloriolam, quam captaret: Deo esse di-
 gnus, aliis parcere, quam eos perdere, ac ipsum habere, quod gau-
 deat potius, quam quod doleat. Ex his sensum praecipuum hunc
 eruit: Seruari quoque gentiles per Deum populi Israelitici. Id, quod
 postea fufius Iesaias docuerit, hac in historia latere ait, et hoc fieri
 vaticinium propterea, quod doceat, Ionam sua beneficia non solum Israe-
 litis, sed etiam gentibus exteris, quas esset beaturus, esse praesliturum.
 Tandem admonet, lectorem, nondum vinculo opinionum praesudicata-
 rum obstrictum, de eo cogitaturum, quod postea Iesu, Iona multo ma-
 iori, ad gentes beandas misso, acciderit. Nisi notio *historiae symbolicae*
 esset nimis arbitraria, si fumeretur, Ionam per tres dies in ventre
 ceti inclusum esse, pauca essent, quae nobis displicerent. Sed etiam
 hoc exemplum docet, vnumquemque fere interpretum rem, hac nar-
 ratione comprehensam, alia ratione sibi fingere.

§. 16. Quoniam autem nos propius ad nostram de hac histo-
 ria sententiam peruenimus, liceat nobis causas, quae nos ad histo-
 riam in hoc libro assumendam procliuus reddiderint, exponere. Iam
 in

in dissertatione priori quasdam rationes, e quibus apparet, hanc historiam non esse posse fabulam, attulimus, p) sed hae non sufficiunt. Causas ergo, quibus adducti, credimus, libro Ionae veram inesse narrationem, has esse censemus. Prima posita est in Iudaeorum explanationibus, totum librum historice, non parabolice, intelligentium: altera in Iesu ipsius pro re gesta faciente testimonio: tertia in leuitate argumentorum, quae hanc historiam putare vetent. Primam vero causam non ita accipi volumus, quasi per se ad probandam nostram rem magnum faceret momentum. Nos non fugit, plurimas fuisse inde ab antiquissimis temporibus explanationes, veras habitas, quas postea exactior interpretandi subtilitas falsas condemnauit. Propterea illa causam probandi nanciscitur demum ex eo, quod hic res tractatur historica, quae etiam in aliis Hebraeorum monumentis historicis scripta extare potuit, etsi ea nobis temporis inuidia eripuit. Cui rationi velim tantum pretii flatui, quantum v. c. Graecis, aut Romanis historicis ac Scholiastis libenter tribuere solemus. Sic TARGVM IONATHANIS nostram historiam veram esse, declarauit: q) **מתל כס רלוש לאשקאה ית ניכזה מלקרמין אתנבי עלה וינה בר אמתי נביא דמגת חפר** Vaticinium calicis maledictionis ad propinandum Ninivae, contra quam primum vaticinatus est Ionas, filius Amithai e Gath Chapter, Iosephus r) similiter hanc narrationem pro vera historia habuit. Et hic multae fidei historicus nonnulla aliter narrauit, data forsitan ei harum mutationum ansa in aliis scriptis. Sic vaticinium in vniuersum narrauit, fore, vt, nisi emendarentur, Asiae principatum amitterent. s) De narratione de pisce dubitauisse quoque videtur, inferit enim *λόγος*, aiunt,

Ex

p) §. 14. q) Targum Ionathanis in Naum. ab in. r) Antiqq. Iud. IX, 10, 2. s) *ώς μετ' ὀλίγον πάντο χρόνον ἀποβαλεῖσι τὴν ἀρχὴν τῆς Ἀσίας.*

Ex his videre est, Iosephum diligenter totam rem perpendisse. Quidni testimonio eius fidem habeamus? sed etiam paulo recentiores interpretes, v. c. **HIERONYMVS**, **AVGVSTINVS**, **THEOPHYLACTVS**, **THEOPHORETVS**, alique hanc historiam aliter accipere dubitauerunt. Quia ea vel a Iudaeis vel Christianis Muhamedo tradita videtur. **CORANO** enim ^u Muhamedus inseruit haec: „Et certo erat inter missos, sed aufugit ad nauem mercatoriam. ^w Et sortes iecerunt [nautae] et ipse erat inter eos, ad quos cecidit: eum deglutiuit piscis, v) quia erat reus, dum non laudauit [Deum] cum ceteris. w) Et certe mansisset ad diem resurrectionis vsque in piscis ventre, sed eum in littus eiecimus, et erat aegrotus, sed super eum arborem cucurbitae produximus. Tunc eum misimus ad centies millia, [ciuitum Niniues,] aut ad plures, et crediderunt, propterea illis pepercimus.“

Haecenus **MUHAMEDVS**: haec vero

^d Sur. XXXVII, vl. 139-148.

^u **MARACCVS** vertit impletam, quae Arabibus est onusta rebus mercatoriis, i. e. mercatoria. v) ^w etiam in versione Ioniae occurrit, graeco **Κηρός** respondens. w) ad id, quod Ionas Iouam invocare volebat, alludere videtur. Tota Muhamedi narratio ita exhibetur, vti eam ex aliis audire potuerat. Sed Corani Scholiastae eam pro suo ingenio amplius exornauerunt. Sic, quem supra laudauimus, **ISMATL EBN-ALY** (vid. **MARACC.** l. I. p. 332.) totam historiam hunc fere in modum deprauauit. Cum Niniuen profecturus esset Ionas, in ripa Tigris submersus est natu maior filius, et minorem lupus arripuit: demum neque vidit vxorem. Niniuitae eum fustibus, lapidibus et iniuriis exceperunt. Ionas autem nullam poenam quam minatus erat, videns, indignabundus est regressus. Nauis, quam conscenderat, immota stetit, et eum Naucerus in mare proiecit. Sed taedet, omnes has nugae describere. Has vero eo consilio descripsimus, vt irones modum, quo in enarrandis historiis biblicis Muhamedani vsi sunt, perspicerent.

E

obiter adieciimus. Sed tamen, quia haec causa ad hanc rem diiudicandam non magnum facere potest momentum, ad eam transeamus quae repetita est ex eo, quod Christus historice locum nostrum intellexit. Loci, in quibus haec historia memoratur, sunt hi: Matth. XII, 39-41. Cap. XVI, 4. Luc. XI, 29. 30. In quibus omnibus Iudaeorum proceres a Iesu postulant, ut, se esse Messiam, miraculo, in coelis edito, ipsis plane persuadeat. Iesus, perspecta eorum, siue prauiditate, siue curiositate, tali documento illis opus esse, negat, contendens, olim sibi tale quicquam euenturum, quale contigerit Ionae, qui ἐν κοιλίᾳ τῆς κήτης τρεῖς ἡμέρας, καὶ τρεῖς νύκτας fuerit: nam sese per totidem dies sub terra commoraturum. Ex his, Iesum ad demonstrandam excellentiam suam, ad reditum suum in vitam prouocare, ita tamen, ut eum non perspicue, sed per imaginem et comparationem praedicat, luculenter videmus. Sed idem historiam Ionae etiam aequalibus suis accommodat; non enim ignorans, tunc, cum, mortis vinculis solutus, reuicturus esset, doctrinae suae, solam emendationem animi spectanti, nullam fidem aequales suos esse habituros, Niniuitas, dicit, Ionae doctrina correctos, contra eos, qui se, doctorem Iona longe praestantiorem, suamque religionem spreturi essent, aliquando tempore iudicii extremi testimonium laturos. Ex his non temere colligitur, Iesum, hanc veram historiam esse, existimauisse. Plerique etiam interpretes Ionae concedunt, hanc libri partem traditione nixam fuisse, v. c. MÜLLERVS. MICHAELIS vero ratio vehementer improbanda est. Nobis enim nullum exemplum luculentum in promptu est, ex quo discere possimus, in scriptura sacra ad fabulas, ut ad res vere gestas, prouocari. Quis igitur putet, Iesum hoc fecisse? Praeterea

terea res, vere facta, qualis erat reditus Iesu in vitam cum re, quam quis per somnium vidit, omnium minime conferri potest. Propterea non licet dubitare, Christi testimonio euinci, hanc veram esse historiam. Quam ob rem statim ad causam vltimam transeamus, quae e libro Ionae ipso repetita est. In eo ipso scilicet nihil offendimus, quod eum historia vera pugnet. Primum quidem si fabula esset, genere dicendi poetico liber nosler consignandus fuisset. Sed stilus plane historicus et simplicissimus meram historiam prodit. Deinde, vti, in dissertatione priori nos ostendisse, speramus, x) difficultates, quae alios interpretes ad fabulam assumendam mouerunt, non sunt eiusmodi, vt rem conficiant. Sed haec omnia manifestiora euadent, si ipsam historiam, vti eam animo concepimus, enarrauerimus, verborum difficultiorum addita explanatione.

§. 17. Ionas a Deo mandatum accepit, vt Niniuen y) tenderet, ibique populum ad vitam moresque corrigendos adhortaretur. Sed propheta, huius semet mandati exsequendi necessitatem subterfugere posse, ratus, si discederet ex patria, vbi Iouae maiestas quasi sedem suam fixisset, z) naui Tartessum a) abire constituit. Sed magna tem-

E 2

pestate

x) §. 14. y) כִּנּוּרָה. Occurrit haec vrbs iam Gen. X, 11. sita in Tigris ripa orientali. Magna vrbs fuit, v. STRABO, lib. XVI, qui eam Babylone maiorem dicit. Νῦνος πόλις μείζων ἢ τῆς βαβυλωνίως. Hodie vicus *Nunia* in illius loco est. z) Etiam recentiores Iudaei efficaciam diuinam שכנה Palaestinae limitibus quasi circumferibi, existimant; confr. LIGHTFOOTI Hor. Hebr. p. 8. a) תְּרֵשִׁוּשָׁה erat Phoenicum colonia in Hispania Baetica, vti BOCHARTVS in Geogr. Lib. III. cap. 7. et MICHAELIS in Spicileg. Geog. Hebr. exterae pag. 82. probarunt: nam תְּרֵשִׁוּשָׁה a Palaestina remota erat, et argentum, aurum et alia inde effere-

pestate orta, naui frangi visa est. Veteres vero, ^{b)} quia tempestatem eiusmodi putarunt, esse indicium, Deum, vitorem, persequi improbum, nauatae ad nauem leuiorem reddendam ^{c)} merces et alias res in mare proiecerunt, Deos suos implorarunt, et Ionam, ex somno suo excitatum, monuerunt, ^{d)} vt pro auertenda procella Deum suum inuocaret. Sed, his frustra tentatis, consenserunt, fortibus coniciendis reum esse detegendum. Sors vero ducta Ionam designauit. Hic, culpam suam confessus, lubenter poenae, consuetae fortassis, ad comitatem atque humanitatem assueti, Ionam seruare, quam occidere malebant. Iosephus tamen aliam huius rei rationem protulit: *Κελυοντες*, inquit, *αυτοισ το ζην, εις Φανεραν ουτως απωλειαν εκρηψαι.* Sed mare הוּלך וסער magis magisque fluctuabatur: etenim הוּלך additum alii verbo, indicat incrementum, v. c. Prou. IV, 18. LXX explicuerunt per μάλλον. Tum igitur Ionam e naui eicere coacti sibi videbantur, precibus antea ad Iouam factis, vt sibi condonaret hanc caedem viri innocentis. נקיא est forma chaldaica in statu emphatico, sed PAVLVS probare ^{f)} studuit, נא appositum, indicare, radicem esse קיא euomere: hic etiam statuit, ספינה esse vocem Phoeniciam, cum tamen apud Arabes inueniatur سفينة nauis, nec causa adfit, cur ad hanc linguam confugiamus, cuius reliquiae quaedam apud PLAVTVM occurrunt. Iona eiecto, procella furere desit, et hi homines sacrificia eucharistica obtulerunt.

efferebantur Ier. X, 9. 1. Reg. X, 22. quod de Tarso, Apostoli Paulli patria, Ciliciae vrbe, non valer: tamen multi h. l. Ciliciae, Iosapho praecunte h. c., urbem intellexerunt. Alii Carthaginem, alii Tuncum. Paulus vero (v. *Memor. St. V.* p. 110 lqq.) intelligit, veteres secutus, Oceanum. Sic nostro loco vertit Ionathan לים הים Vulg. mare Ies. XXIII, 1. Hieronymus assentitur, (vid. not. ad h. l. et ep. ad MARCELLAM) etiam LVTHERVS. Sed tamen ei suffragari vix audemus.

b) Hom. Od. I, v. 5 lqq. Aet. XXVII, 4. c) כלים. Quia naues mercatoriae e Palaestina, aliisque regionibus Tarsellum exibant, inter alia et merces intelligi possunt. d) Alexandrii apposuerunt: κα ερεγγεστος, quos Arabs secutus est. Ante ortum turbinem Ionas descenderat dormitum; propterea dormire in initio procellae potuit. e) l. l.

f) loco supra commemorato.

Hoc in naui factum, quidam dubitarunt, Ionathanum secuti, qui וַאֲמַר interposuit. Sed veteres etiam in nauibus sacrificasse, testatur MICHAELIS. Quid ergo obstat, quo minus hactenus narrata historice intelligamus? Vtrum fortitio? sed veteres cum dubii haerent, per sortes rem decernere solebant; g) an id, quod Ionam designauit? sed quis neget, hoc factum esse, diuina prouidentia rem gubernante; quippe in cuius potestate etiam Sors sit posita. Prov. XVI, 33.

§. 18. Ioua curat, vt magnus piscis eum deuoret, eique in ventre per tres dies totidemque noctes praebet hospitium, (nimirum sic vulgo intellectus est hic locus.) Hic de illo pisce ante omnia quaerendum est. Veteres ob significatum consuetum et vulgarem vocis *ἰχθὺς balaenam* semper intellexerunt: sed, forma et structura huius animalis diligentius perquisita, inuentum est, balaenam ad deglutendum integrum hominem ob faucium angustiam minus esse aptam. Borchartus ergo in Hierozoico, Carchariam indicari, probauit; sed hanc sententiam accuratiori trutina ponderandam censuit THEODORVS HASAEVS^{h)} in libro non sine eleganti doctrina scripto de Leviathan et ceto Ionae, cuius caput primum et vltimum rem nostram tangit. Hic cetam (*Pottfisch*) intellexit, et quidem adductus his rationibus: primo Carcharias est piscis mediocris, sed hic in hebraico nominatur *לִיָּגָן*. Deinde cetus semper designat genus balaenarum et ab aliis piscibus distinguitur, cf. v. c. Hom. Od. M. 96. Postremo Ionas queritur, algam implicatam esse capiti suo, atque hic piscis alga et carne vesci dicitur. Multi de eadem re scripserunt, v. c. BARINGIVS de ceto Ionae, Bremae 1689. SIG. AVG. PFEIFERII Dissert. epistolae apologeticae pro stabiliendo themate, balaenam fuisse deglutitorem Ionae, opposita CHR. FRANC. PAVLINI, I. H. MAIO, aliisque Lamiae propugnatoribus, Lubeceae 1697. Nonnullis, v. c. PETALOSSIO, Med. Doct. Lugduni in Gallia, in Dissertatione (Jonas dans la baleine) et CHR. AVG. HEVMANNO in mentem venit, Ionam in gutture balaenae haesitasse, quam opinionem CHR. GOTTH. WILSCH, Lipsi. refutauit. Ac profecto miracula miraculis addere, nil iuuat, quia hac ratione nodus dis-

E 3

fecatur,

g) v. LACKEMACHERI Sacrae Antiquitatis Graecae, p. 555. et MAVRITII Tract. de fortitione veterum, et DRVSIVS in Angl. Crit. ad h. l. h) Brem. 1723. 12.

fecatur, non soluitur. Ope piscis Ionam liberatum esse, docet historia. Nimirum, Ioua curauit, vt, Iona vix e nauis eieccto, piscis paulo ante occisi cadauer adnataret, in cuius ventre, a carcharia, vel alio monstro marino aperto, propheta tutius latere poterat, quam in tabula arrepta. Quod si haec sententia vera sit, quaestiones, qualis hic piscis fuerit, quomodo homo per tres dies viuere possit in ventre eiusmodi monstri, euanescent ipsae. Quam hypothese primus docuit ANTONIVS Vir Cel. i) PAVLVS k) tamen veretur, ne piscis mortuus demergatur. At pisces et animalia marina eam grauitatem specificam habent, quae ad corpora eorum in aqua marina sustinenda sufficiat. Atque balaenas, et quae ad hoc genus pertinent, monstra marina, simul ac mortua sint, aequare innatare, constat. Hanc vero sententiam et explicationem eo lubentius arripuimus, quia, ea assumpta, miraculum veteribus interpretibus inuentum, euanescit, historia non detorta in fabulam. Haec enim primaria erat causa, ob quam lectores, et commentatores a vulgari opinione abhorruerunt. Ne autem videamur aliquid contendisse, quod non rite probari queat, huius sententiae demonstrandae faciamus periculum. Tota vero argumentatio eo redit, vt ostendamus, eam cum verbis hebraicis congruere. כַּלַּע est quidem deglutiuit, sed, si hoc verbum cum arabico كَلَع conferamus, etiam perueniendi et appropinquandi notiones accipit. Haec vis vero ab interpretibus saepius neglecta est. Sensus nostro loco est conuenientissimus; et inde patet, opinionem, quam praetulimus, ANTONIVM fecuti, verisimilem esse. טַעִים non tantum intestina, quae vulgo dicuntur, sed interiores animalis partes omnes, vt Aramaeorum טעמים et Graecorum κοιλια denotat [Κοιλια (vti explicat OLYMPIODORVS in Cat. ad Iob.) ὄλεν τὸ ἐντος χῶριον καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν σημαίνει.] Vltima restat quaestio, quomodo scilicet, si Iona, viribus recuperatis, e pisce mortuo exierit, is dici possit prophetam euouisse. Potest responderi, his verbis indicari, eum vna cum monstri cadauere in terram esse eiecctum. Sed forte etiam hic nodus, lingua quadam Semitica in auxilium vocanda, solui possit. Nam verbum קוא in Conj. 4. significat, Golio teste: descendit (in terram desertam,) vnde nostrum קוא vtentur.

i) Neues Repertor. T. 3. p. 394. k) l. c.

ut eunque duci possit. Versiones veteres, si a vulgata recesseris, verbum hebraicum, non vertunt euomere, sed Graecus, quem sequitur Arabs, id *עָזַב* *Βαλε*, eiecit, *Syrus* *Δο* liberauit reddidit. Sensus est: Post tres dies Ionam piscis, postquam ad littus natauerat, incolumem in terram continentem demisit. Haec explicatio egregie etiam cum Iesu accommodatione huius loci ad eius sepulturam conuenit. Vt enim Ionas per triduum in piscis illius ventre conditus fuit, tanquam in sepulcro: sic Christus aequae longum tempus in terra sepultus iacebit. Hoc modo omnes difficultates verae nobis sublatae videntur. Accedit, quod in Oda, qua ipse Ionas periculum, in quo versatus est, describit, non significat, se a monstro marino deglutitum esse.

§. 19. Ea quidem ab omnibus interpretibus elegantissima habetur. Conferantur vero ad sensum eius illustrandum, (auctor enim ipse illorum locorum rationem habuisse videtur,) ad vs. 3. 4. Pl. 42, 8. Pl. 18, 6. 7. ad vs. 5. Ies. XXXVIII, 5. Ceterum GREEN annotationes egregias huic carmini addidit, quas praesertim, cum breuitati studeamus, hic repetere, nihil attinet. Ionam, periculo ereptum, Ninium discessisse, et docendo, peccata esse vitanda, hortando ad virtutis studium et minando, post quadraginta dies fore, ut vrbs euerteretur, mandatum Dei executum esse, dilerte narratur; neque haec narratio est improbabilis, si, rationem illorum temporum a nostris moribus esse diuersissimam, meminerimus. Nos quidem peregrino, qui nostrates ad vitae emendationem adhortaretur, interitum vrbs minitans, fide denegata, eum pro stulto, et dementi homine esse habituri, quia sciunt, facultate res futuras praedicendi aequales omnes esse desitutos. Sed tum, cum Hebraeorum vates magni vel ab exteris nationibus ob vaticiniorum certum exitum fierent, eius adhortatio non poterat non magnam vim vel in gentium animo exferere. In his minis vertendis Cap. III, 5. LXX lectionem valde abhorrentem a textu hebraico, *עָזַב* *τρεῖς ἡμέρας* expressere, quae certe non vrgeri potest ab iis, qui negant, adeo subitam morum emendationem probabilem esse; nam hanc lectionem suspectam esse, nullus facile critices peritus, dubitabit. Iam Hieronymus ad h. l. *Trinus*, ait, *numerus non conuenit poenitentiae*,

D) Exeger. *Commentar über einige poetische Stücke des A. T. Giesl.* 1784. p. 266.

tiae, et satis miror, cur ita translatum sit, cum in hebraeo nec litterarum, nec syllabarum, nec accentuum, nec verbi sit ulla communitas. SCHARFENBERGIVS ^{m)} putat, a librariis Γ et Μ fuisse permutatum, quia IVST. MARTYR τεσσαράκοντα legit, sed SEMLERVS, ὁ πᾶν, n) opinatur, librarium Μ et numeri 3 latinum signum III. permutauisse; neque leuis animaduersio THEODORETI ad h. l. est: Διό μοι δοκεῖ τὸ τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἀλιθέστερον εἶναι, εἰὸς δὲ καὶ τὰς ὁ σύμφωνον τοῖς ἄλλοις, (Aquilae Theodotioni,) τεθεμεῖναι τὸν ἀριθμὸν. Τὰς δὲ τὴν ἀρχὴν ἐγγραφάμενους ἀμαρτεῖν περὶ τὸτο, εἴτα αὐτῶ γενέσθαι πᾶσι τῶν ἀντιγράφων τὴν ἐκδοσιν. Quid vero, si LXX ⁿ⁾ cum 3 commutauerint? Vtunque sit, origo huius lectionis vera non plane perspicitur, sed iam sec. 4. Alexandrinus sic legisse, testatur EPHR. SYRVS: ο) **כונתו י ואלו ז' שבין לאלו** כונתו י ואלו ז' שבין לאלו. Post tres dies Ninive subuertitur, in Graeco dictum. Minae illae non impletae sunt, quia eas secuta est emendatio. Ionas (et quis de eo mirabitur, qui honoris nimium studium nouerit?) tristi animo et fronte rugosa urbe exiit visum, quid ei tandem esset euenturum? Hanc agendi et sentiendi rationem, propheta indignam, Deus ei exprobraturus, ricinum, p) sub quo vmbraclulum Ionas fecerat, vermem corradere, et plantam arefieri iubet, in quo et ipso nihil inest, a rerum natura alienum. **בן לילה** non verti debet: qui vna nocte adoleuit, sed potius, cuius folia vna nocte ita sunt explicata, vt vmbra eadem praebent, et quem, vna nocte succo exsucto, ventus orientalis noxius perdidit. In his nihil video, quod sapiat fabulam. Certe comparatio vrbis magnae cum ricino potuit Ionam eo adducere, vt intelligeret, turpiter se agere, qui gloriolam salutis tantae vrbis praeferat. His si effecerimus, vt lectores intelligant, nos saltem non temere defendisse sententiam eorum, qui statuunt, in libro Ionae contineri historiam satis probabilem, neque hanc variarum opinionum collationem tironibus plane inutilem fore, operae huic dissertationi impensae non erit, quod nos poeniteat, si vel maxime sint, qui meliora nos docere possint.

m) ap. CAPELLVM in Critica sacra, T. II. p. 674. n) *Hermeneutische Vorbereitungen*, St. II. p. 416. o) v. ASSEMANI *Bibl. Orient.* T. I. p. 70. T. 3. p. 76. cf. EICHORNII *Introd.* T. I. §. 273. p) eius imaginem nobis quoque exhibuit MICHAELIS in fine tomi XI.

vd18

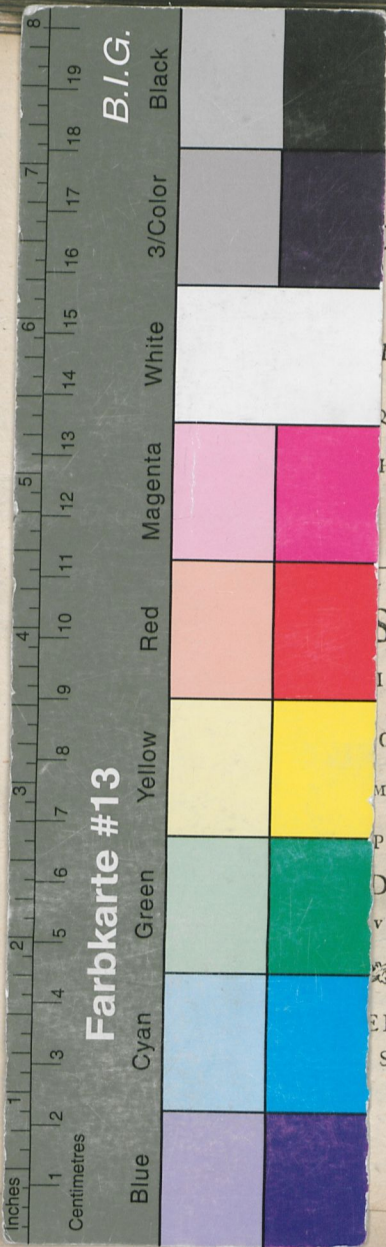
ULB Halle 3
001 558 609

70511

2

DE
IBRVM IONAE INTER-
DI RATIONE.

IO POSTERIOR

QVAM

HORVM ORDINIS AVCTORITATE

ESIDE

CHRISTOPHORO
SDORFIO

ILOSOPHIAE DOCTORE

OMERIDIANIS

MINI PVBLICO SVBIICIET

PONDENS

DORVS GRVENDLERVS

VTR. STVD.

EBERGAE,
SCHIEDRICHIL.

